

képessége két évről két óra redukáltatik, jól lehet a német erdészeti tankönyvekben chablonszerűleg mindig azt fogjuk olvasni, hogy csak az elvetés után következő második évben kel.

Sistaroveczen, 1882. évi december-hó 7-én.

Fuchs János,

m. k. erdész.

Vidéki levél.

Csornoholova, 1883. áprilhó.

Csornoholova — Feketefő ugyan honnan vetted neved, fővel nem birsz s legkevésbé még feketével; hisz nyáron bükköseid buja zöld lombja, télen pedig fulladásig mély fehér hó takarja hegyes-dombos tájadat? A philologus módosít mostani neveden, s tudós alapossággal a multnak regényes monda-körébe vezet.

Midőn még a jelenben földjeidet szántó kisorosz deli népfaj volt, s oly jól kezelte a hajtókopját és a kelevézt mint ma a pálinkás palaczkot, akkor rengeteg ős bükkösök emelkedtek a mostani téres völgy helyén, szabadon járt bennök Szt-Hubert czimeres szarvasa, embertől bántatlanul keresve nyáron bús hangon párviadalra vetélytársát, s az erdők királya a medve korlátlanul élt és uralkodott végtelen birodalmában, akkor, hajdan, ezen táj egy hatalmas herczegé volt. Gazdag főúr, kegyetlen despota, s a milyen dölyfős ő, ép oly angyali jó s ragyogó szép volt egyetlen leánya. Atyjának zajos udvarában a fejlődő rózsa vigaszát virágaiban lelé, csokort kötött s szive választottjának, egy vitéz, előkelő, de szegény levénének adá. Az atya előtt e viszony titok nem maradt, s haragra gyuladva a szerencsétleneket kegyetlen halálra ítélte. Ezek azonban egy marék fegyveres hü barátal a vadon erdőbe menekültek. Napokig üzték, hajszolták őket a herczeg és zsoldosai; sokáig tartott már az aránytalan küzdelem, mig végre a türelmet vesztett herczeg reájok gyujtatta az erdőt,

óriási lángkört vonva köröttük. A menekülők hű népükkel mindig beljebb szorulva a lángok martalékává lettek, nem messze azon helytől hol most az erdőszlak áll, s fekete üszöknél nem maradt egyéb belölök. Ennek emlékére a később ide telepített nép e helyet „Csornoholovnyának“ — fekete üszöknek nevezé el.

De a hamut és az üszköt széjjelhordta a vihar, a multak emlékét elmosta az idő, s a lovagkort elfeledett rusznyák phantasia a nemes porból egy ijesztő fekete főt Csornoholovát alkotott.

Egy csöpp rege, a prózai élet valóságának tengeréből.

Ma Csornoholova oasisa a kincstári erdők 60⁰/₀ képező bükköseinek, melyben azok kihasználásának egy szerény csermelye fakadt, hivatva hatalmas iparaggá fejlődni ki.

Mennyi hangzatos szót, mennyi biztató tervet olvastunk már bükköseink kihasználásáról; olvastuk, hogy csináljunk belölök faczipót, kefedeszkát és eczetet; csinálhatunk belőle sörös hordót és majdnem elefántcsontot, kocsit és zongorát, sőt azt is, hogy a bükk fája hajlitott butorárura igen alkalmas, de ettől óvakodjunk mint a választóvíztől, mert kimarja zsebeinket. Egyszóval terv volt bőven csak realizálni kellett, még pedig kinek inkább mint hazánk legelső bükkösbirtokosának, az államnak. Mert magánbirtokosaink már régen mozognak, s évről-évre új bükkfát feldolgozó telepek nyílnak, kivált hazánk északkeleti részein.

Mult év őszén tétetett meg Rónai Antal főerdőtanácsos urnak erélyes kezdeményezése folytán az első lépés. Az ungvári m. kir. főerdőhivatal bükköseinek kihasználása céljából a csornoholovai régi fűrész át lön alakitva, felszereltetett egy vas és fa (elegyes) szerkezetű kerettel, két léczvágó egy daraból körfűrészszel, s ehhez még a tescheni Kohn Jakab és fiai cég, ki a termelt butorléczet átveszi, 3 különböző nagyságú esztergapadot állított fel. Bükkörnkő elegendő mennyiségben termeltetett, s meg lett inditva az ugynevezett próbametszés.

Rönköink 20 cmtől egész 50-ig (felső átmérő), 4, 5 és 6 m. hosszúak; a 4 méteresek a legvastagabb a 6-osok a

legvékonyabb méreteket tartalmazzák. Mi a nyert léczanyagot illeti, ez négyzetes állapotban a nyers bükktrönkök köb-tartalmának körülbelül 50⁰/₀-át fogja kitenni. Az átvételnél a Kohn czégnek egy megbizottja selejtezti a készárút. Az „Erd. Lapok“ 1881. évi folyamának VII. füzetében egy igen figyelemre méltó cikk jelent meg, azon visszaélésekre figyelmeztetvén, melyek a selejtezésnél előfordulni szoktak. Tény, hogy a szerződésekből mindenütt benn van „a léczek teljesen ág, göcs és geszt*) nélküli minősége, egyenes, egészséges és üde volta“, de ezek mind oly feltételek, melyekkel a birtokosnak eleve s komolyan számolnia kell. Mert hisz, ki ne látná be annak a szükségét, hogy a léczek ág- és göcsstelenek legyenek, mert ugyan ki tudná az ágas és göcsös bükkfát törés nélkül mintába hajtani. A mi az egészséges és üde voltot illeti az is feltétlen kellék, mert redves és régen kiszáradt fát bármily hosszan is legyen az főzve és párolva, hajlítani nem lehet. Ha tehát az egyes birtokosok „kar vastagságu göcsös léczeken is reméltek tuladni“, akkor legfeljebb járatlan-ságuk miatt sajnálatra méltók. Különböznének vannak alkatrészek hol a gombostűfejnyi finom ággöcs, mely éppen a rud közepén megy át s esetleg ott van, hol leginkább fog meghajlítani, pl. a háttámlák közepén, sokkal veszedelmesebb, mint a „karnyi“ göcs ott, hol a lécz majdnem egyenes állapotban marad meg, pl. a széklábak felső részén; ily helyeken lehet kissé redves is a fa, de nem az egész lécz vastagsági méretén át; rajta lehet a kéreg kis rétege is, mert miután nem hajlittatik, tekintetbe nem jön.

A mi pedig a nyers fatömeg és a lécz közötti százalékot illeti, ez relativ dolog, s egyenes arányban áll a fűrész alá kerülő bükkanyag minőségével.

Rosz termőhelyen, magasan nőtt, fiatal korban marha által lerágott csenevész erdőből természetes, hogy 100⁰/₀ nyers fa után 15⁰/₀ lécznél többet nem igen fog nyerhetni; de ha ilyen erdeje van a birtokosnak, akkor ne is kössön

---

*) A cikkben, melyből ezen citatiót veszem „szijács“ van „geszt“ helyett, ezt azonban csak lapsus calami-nak nézhetem, mert a szijács adja a legkitünőbb anyagot, s ezt a vevő kifogásolni bizonyára nem fogja.

bükkbutorléc szállítás szerződést, mert ahhoz szép, sudar, sima s ép szálerdő szükséges, s hogy ilyenből a lécz 45—52⁰/₀ ad, arról tények szólnak.

Az itteni fűrészzen legtöbb és legjobb anyagot szolgáltatnak az 5 méteres rönkök, először, mert ezen hossz mellett használható ki legjobban a rönkö, s másodsor, mert azok leginkább a bükkszálak derekából nyervék, simák és kevés geszttel bírók. A 4 métereseket a bükk alsó részéből nyerik, ezeken a geszt már rendesen redves és korhadt, a 6 méteresekek pedig a bükkök csucsából nyeretvén, göcsösek és ágasok, ámbár gesztjük kevés. A legértékesebb léczeket — a színanyagot — a széldeszák szolgáltatják, mert ezen van a legfiatalabb fa. Sokan szemére szokták vetni a vevőknek, hogy igen különböző méretű anyagot és ezt is bizonyos százalék szerint kívánják. Ez a mennyire előnyös a birtokosra, oly méltányos a vevőre is. A méretek mennyisége megfordított arányban áll a selejt és hulladék fához. Mert mennél több a választék, annál jobban lehet szigorú selejtezés mellett is az egyes léczdarabokat kihasználni; másrészt pedig csak nem követelhetjük, hogy csupa széklábat fogadjon el a vevő, mert egy székhez neki csak 2 lábra, de a mellett egy háttámra, egy ülőrudra, egy karikára és egy póttámlára van szüksége; vagyis ő a különböző készleteknél (Garnituren) az egyes alkatrészeket bizonyos ⁰/₀ szerint szükségli.

A selejtnék felhalmozódása kivált ott terhes, hol a fűrész vizi erőre van berendezve, s tüzelő anyagban szükség nincsen.

A csornoholovai fűrészzen 38 választék készítették, részint négyzetes, részint esztergált állapotban; a vastagsági főméretek a ⁴/₄ és ^{2·6}/_{2·6} cm, a léczek hossza változik 0·47 m.-től 3·64 m.-ig; leggyakoribb pedig a 2·37 m.-es háttám.

Az eljárás, mely szerint már a hajlításra, illetőleg párásra alkalmas rúd elkészül, igen egyszerű.

A kereten metszett deszkák vagy a körfűrészeken vágatnak szükség szerinti méret szerint léczczé, vagy a keretben is metszhető azzá, de ez nem takarékos, mert a hasznavehetlen gesztből teljes léczet kapunk, a legjava anyag pedig a széldeszák, illetőleg deszkák szélei a leghiányosabban metszett

léczeket szolgáltatják. Az így nyert léczek a daraboló kör-fűrész alá kerülnek; a daraboló, ki egyszersmind előlegesen selejtez, a léczek minőségét vizsgálván, belőlök a lehető leg-hosszabb méreteket vágja ki; azon léczek, melyek oly méretben vágattak, mely esztergálást nem követel, már kész anyagot szolgáltatnak, a többiek ellenben az esztergapadok alá kerülnek, hol perczenként 1800—2500 forgást tevő kések segítségével a szükséges alakot kapják. Ez után méret szerint osztályoztatván, a vevő által átvétetnek, ki a kiselejtezett s négyzet állapotban köbözött léczek köbméterjeért loco Ungvár 18 frtot fizet. Azt eldönteni, vajjon az előállítás a kincstárnak mennyibe kerül, a jelenlegi próbametszések feladata, melyektől azonban kifogástalan adatokat várni azért nem mernék, mert részben a tartós hidegek folytán beállott vizszükség miatti pangás, részben a hiányos fűrész- és hajtógép szerkezet s ennek javítása oly sok költséget, munkát s időt nyelt el, hogy abból normális viszonyokra, melyek mellett kellett volna különben a próbametszésnek megtörténnie, következtetni nem lehet.

Az adatokat a próbametszés befejezte után, esetleg közzétenni óhajtanám.

Kivánatos volna a próbametszés sikerülte, hogy azon óriási tőkét, mely bükköseinkben kamatoztatlanul fekszik, bármily alacsony $0/0$ mellett is forgásba hozzuk, s bükköseink illetén kihasználásával könnyebben teljesülhessen jelszavunk: fenyves állabok telepítése. Idővel ez irányban mint uttörő nevezetes lehet még Csornoholova.

Különben más oldalról már régóta híres; ez rendkívül gazdag vadállománya, s kiváltkép szarvasai vívták ki a munkácsiakkal együtt azon dicsőséget, hogy közöttük vannak jelenleg Európa leghatalmasabb agancsárai. De nem is képzeltetni kedvezőbb helyet tenyészetökre; a rengeteg, viz és patak, dús völgyek, lombos és fenyves erdők elegyest, pompás legelők, terjedelmes vágások, ez a rőt vad eldorádója. Mióta a vadászat bérbe van adva, nem igen bántja őket puskás; pusztítják a helyett a hihetlenül elszaporodott farkasok, melyek által a tél folyamán széjjel tépett szarvasok száma megközelitheti a 30-at.

A szironyos hó volt veszedelmök. Mult héten — nagy fagyok voltak — az erdőből hazatérő munkások a Lyutánka folyó egy jégtől ment részén, benn a vízben egy szép szarvas-tehenet találtak ülve, míg két oldalt a jégen két farkas éhségtől ásitva gubbasztott; az emberek megjelenésére az ordások megoldották a kereket; a szarvas más oldalra menekült, de a farkasok újra nyomára jöttek, s másnap reggel a széjjel marcangolt szarvast ott találták az utszélén, kis puskalövésnyire a fűrésztől. Borzasztó látványt nyujt ezen kannibálok lakomájának tanyája.

De én a farkasoknak még is lekötelezettje vagyok, mert szarvast szereztek nekem. Márczius hó 23-án kora reggel jelentik, hogy a sztaniczkai rakhely közelében, az oda menő munkások egy a farkasok által rokkánásig üzött szarvast fogtak, mely máshova nem tudván menekülni a máglyázó emberekhez rohant, s előttök rogyott össze. Magam kihajtottam a tett színhelyére, s ekkor a szarvas, egy igen szép gyenge agancsár, már némileg magához tért; megmarva sehol sem volt, de azért menekülése közben sziklákon esvén át, több zuzódást szenvedett. Szánra tétetvén szegényt udvaromba hozattam, hol gondos ápolás alá véve, ma már teljesen kiépült, s legnagyobb bizalommal veszi ki kezemből a sóval hintett kenyeret; csak néha-néha riad fel ha fűtyül a szél, magasan emelvén karcsu nyakát; ilyenkor mélyen szimatol s fordítja hallóit, talán a farkasok iszonyu danáját véli neszelni, vagy pedig övéire gondol? ki tudná megmondani.

Lavotha Albert.